

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturavdelningen

Skötselplan
2018-12-19

Dossienummer: 1499-2234
Diarienummer: 512-30987-2018

Sida
1(19)

Skötselplan för naturreservatet Stipakullen Vartofta- Åsaka i Falköpings kommun

Foto: Jennie Niesel

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Sammanfattning	4
1.1 Syfte.....	4
1.2 Fakta om området och dess skötsel	5
2. Beskrivning av området	6
2.1 Uppgifter	6
2.2 Allmän beskrivning av området	6
2.3 Mark- och vattenanvändning – då och nu	6
2.4 Bevarandevärden.....	7
2.4.1 Biologiska bevarandevärden	7
2.4.2 Geovetenskapliga bevarandevärden.....	7
2.4.3 Friluftslivsvärden	7
2.5 Övrig bebyggelse och anläggningar	7
3. Skötsel och bevarandemål.....	8
3.1 Indelning av skötselområden.....	8
3.2 Bevarandemål.....	8
3.3 Allmänt om skötseln	8
3.4 Konsekvenser av klimatförändringar	8
3.5 Skötselområden med mål och åtgärder	9
4. Friluftsliv.....	10
5. Gränsmarkering.....	11
6. Uppföljning	11
6.1 Dokumentation av skötselåtgärder	11
6.2 Bevarandemål och gynnsamt tillstånd	11
6.3 Revidering av skötselplanen	11
7. Planerad förvaltning	11
8. Referenser	12
Bilaga 1	13
Tabell Arter	13
Tabell Naturtyper	14
Tabell Natura2000 habitattyper.....	14

BILAGOR

Bilaga 3a: Tabell Arter
 Tabell Naturtyper
 Tabell Natura 2000-naturtyper

Bilaga 3b: Skötselområdeskarta

Bilaga 3c: Naturtypskarta

Bilaga 3d: Natura 2000-naturtypskarta

Bilaga 3e: Natura 2000-gränskarta

Bilaga 3f: Friluftslivskarta

Skötselplanen är uppdelad i två delar, A och B. Den första delen är en beskrivande del. Där anges bland annat naturreservatets syften och vilka natur- och bevarandevärden som finns i naturreservatet. Den andra delen av skötselplanen beskriver naturreservatets bevarandemål och hur naturreservatet ska skötas.

DEL A – Stipakullen Vartofta-Åsaka

Skötselplanen beskriver vad som ska göras i naturreservatet, när och hur ofta det ska göras. Den fastställer också vad som är viktigast att göra om reservatsförvaltaren, d v s den som är ansvarig för naturreservatets skötsel, behöver prioritera. Förutom reservatsförvaltaren vänder sig skötselplanen till markägaren och andra intressenter.

1. Sammanfattning

1.1 Syfte

Syftet med naturreservatet är att:

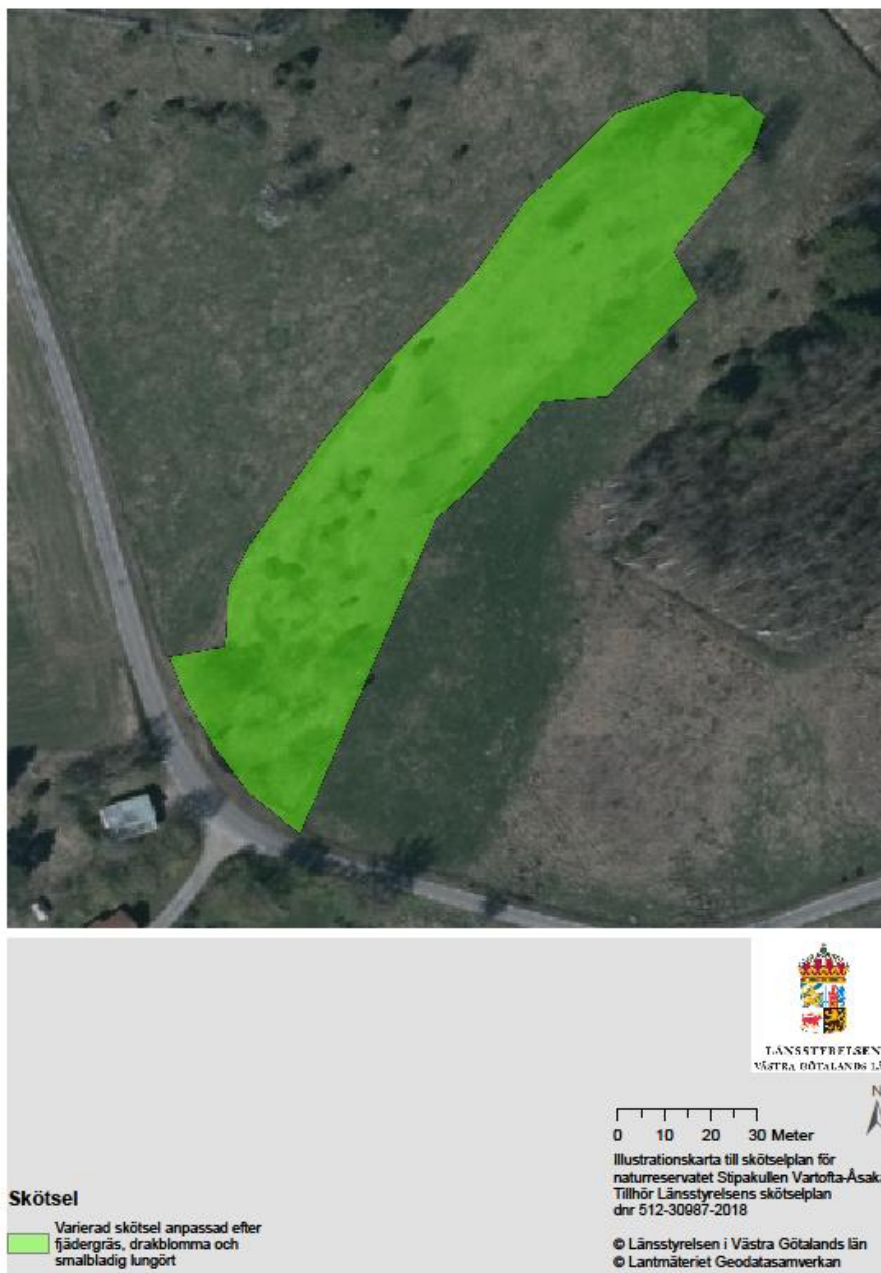
- bevara biologisk mångfald, kärlväxtflora,
- bevara de inom området förekommande naturtyperna och/eller arterna som ingår i EU:s nätverk av skyddsvärda områden, Natura 2000, i gynnsamt tillstånd.

Syftet ska tryggas genom att:

- de hävdberoende naturtyperna hävdas,
- populationerna av de tre särskilt skyddsvärda arterna fjädergräs, drakblomma och smalbladig lungört ska vara starka.

Naturreservatets syften styr vilka föreskrifter (regler) som gäller i naturreservatet och ifall skötsel behövs för att syftena med naturreservatet ska kunna uppfyllas.

1.2 Fakta om området och dess skötsel

Området har en varierande skötsel anpassad efter karaktärsarterna fjädergräs, drakblomma och smalbladig lungört.

2. Beskrivning av området

2.1 Uppgifter

Namn:	Stipakullen Vartofta-Åsaka
Beslutsdatum:	1934-08-17
Areal:	0,6 ha, varav vatten 0 ha
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Falköping
Förvaltare:	Länsstyrelsen
NVR id:	2027549
Natura 2000-beteckning:	Stenhusgården-Bondegården-Prästebolet SE0540312
Natura 2000-områdets skyddsstatus:	SAC
Ägandeförhållanden:	Privat
Ingående Natura 2000-na- turtyper:	Se tabell 3
Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet samt enligt fågeldirektivet:	Se tabell 1

2.2 Allmän beskrivning av området

Stipakullen, som ligger 13 km sydost om Falköping vid Vartofta-Åsaka kyrka, ingår i ett system med grusåsar och stäppartade torrängar som sträcker sig igenom Falköpings, Skövdes och Ulricehamns kommuner. Åsen är en utpräglad Falbygdsås med delvis välutvecklad örtrik torrängsflora med arter som t.ex. brudbröd, bockrot, backklöver, darrgräs, fältvädd, färgmåra, praktbrunört, rödkämpar och vildlin. Stipakullen, som avsattes som naturminne 1934 och naturreservat 2011, är lokal för bland annat fjädergräs, drakblomma, smalbladig lungört och praktbrunört med flera exklusiva torrängsarter. Fjärilsfaunan på grusåsen är rik med arter som kamgräsfjäril och slåttergräsfjäril. Området är till stor del öppet med spridda träd och buskar som oxel, rönn, ask, en och nypon. I den västra delen finns mer igen-
vuxna partier med träd och enbuskar.

2.3 Mark- och vattenanvändning – då och nu

Den örtrika stäppartade torrängen har uppkommit inte bara som ett resultat av markförhållandena utan kanske främst på grund av hävden som under lång tid påverkat vegetationen och dess sammansättning. I Vartofta-Åsaka brukades marken i tresäde (före laga skifte), vilket innebar att åkern trädades vart tredje år och djuren släpptes då in för att beta på trädan. Eftersom åsarna låg i åkergärdet blev det ett tidigt betespåsläpp under trädessäret. De år då säd odlades på åkern (år två och tre) togs höet på åsarna troligen tillvara med slåtter och efterbete, alternativt enbart bete framåt höstkanten. Det innebar ett sent betespåsläpp två år av tre, vilket säkerligen gynnat beteskänsliga arter som drakblomma, smalbladig lungört och trollsmultron. Buskar och träd hölls undan och användes till stängselvirke och ved på det trädfattiga Falbygden.

2.4 Bevarandevärden

2.4.1 Biologiska bevarandevärden

De biologiska värdena för Stipakullen, Vartofta-Åsaka består främst av den stäppartade torrängen med de tre särskilt skyddsvärda arterna fjädergräs, drakblomma och smalbladig lungört men även arter som trollsmultron, vitmåra, fältvädd, brudbröd, praktbrunört, färgmåra, backklöver, backtimjan, gruskammossa, ruggmossa, ängsblåvinge, mindre blåvinge och silverblåvinge. Stäppartad torräng är den artrikaste varianten av torräng som förekommer i Västsverige. Stäppartad torräng förekommer endast på södra Falbygden och i norra Äträdalen, i östra centraldelen av Västergötland och Västra Götalands län och har en total yta på ca 104 hektar. Fjädergräset är klassad som akut hotad (CR) och är bara känd från tre lokaler i Sverige. Drakblomma är klassad som starkt hotad (EN) och är bara känd från ca 50 lokaler i Sverige. Smalbladig lungört är klassad som starkt hotad (EN) och är bara känd från ca 130 lokaler i Sverige.

Vartofta-Åsaka omfattas av åtgärdsprogrammet stäppartade torrängar i Västsverige. Bevarandeplan finns för området.

2.4.2 Geovetenskapliga bevarandevärden

Berggrunden består av granit, granodiorit, syenitoid, kvartsmonzodiorit och metamorfa ekvivalenter. Området är en grusås som tillhör ett system som sträcker sig från Vartofta-Åsaka kyrka VSV fram mot Ätrans gamla åfåra.

2.4.3 Friluftslivsvärden

Då reservatet saknar parkering och underhållna stigar, lämpar sig inte reservatet för rörelseförhindrade.

2.5 Övrig bebyggelse och anläggningar

Inga byggnader finns inom reservatet.

DEL B – SKÖTSEL AV Stipakullen Vartofta-Åsaka

3. Skötsel och bevarandemål

3.1 Indelning av skötselområden

Indelning av skötselområden utgår från skötselbehovet. Naturreservatet är indelat i ett skötselområde.

Skötselområdena är:

1. Hagmark

Inom varje skötselområde kan en eller flera naturtyper förekomma. Vad denna indelning grundar sig på redovisas i tabell 2 i bilaga 1. I skötselområdena kan det även finnas Natura 2000-naturtyper, se tabell 3, bilaga 1. Naturtyperna och de eventuella Natura 2000-naturtypernas avgränsningar framgår av bilaga 3B och 3C.

3.2 Bevarandemål

Bevarandemålen preciserar syftet för respektive skötselområde och ger en beskrivning av hur det ska se ut när gynnsamt tillstånd råder. De ger också förutsättningarna för den uppföljning som planeras.

3.3 Allmänt om skötseln

Reservatets skötsel är varierande och ska anpassas efter den torrängsflora bestående av fjädergräs, drakblomma och smalbladig lungört som växer i området. Skötseln ska främst varieras mellan bete, slåtter, fagning och bränning och ska anpassas efter den metod som ger bäst resultat i form av starka populationer av karaktärsväxterna fjädergräs, drakblomma och smalbladig lungört.

3.4 Konsekvenser av klimatförändringar

Ett förändrat klimat kan leda till en ökad igenväxningstakt av hagmarken. Det kan leda till problem för betesdjur med långvarig hetta och torka samt med sjukdomar och andra svårigheter pga. för blöt mark.

En ökad igenväxningstakt på hagmarken kan leda till att man får röja och slå oftare, förlänga betesperioden, öka antalet betesdjur och bränna i mindre ytor (0,1–1 ha) i mosaik med obränd mark, eller om förra säsongens hävd varit dålig kan hela ytan brännas.

För betesdjuren gäller det att säkra dricksvattenförsörjningen, bygga sol- och värmeskydd, arbeta med betesplanering och fällindelning och flyttning av djur under säsongen, säkra kompletterande betesmarker dit djuren kan flyttas, välja hårdiga djurraser och ha en alternativ och kompletterande skötsel som röjning, slåtter och bränning.

Ett förändrat klimat kan leda till att förutsättningarna för bevarande ändras snabbare än beräknat. Detta leder till att man måste revidera skötseln med kortare intervall för att följa klimatets utveckling och de senaste forskningsresultaten.

3.5 Skötselområden med mål och åtgärder

Skötselområde 1 - Hagmark

Skötselområde	Areal (ha)
1	0,6
Summa	0,6

Naturtyp
Öppen hagmark

Natura 2000-naturtyp
6210 - Kalkgräsmarker

Beskrivning:

Består av en öppen hagmark med enbuskar och enstaka träd så som björk, lönn, ask och oxel. Nästan hela området består av stäppartad torräng och Natura 2000-naturtypen 6210, kalkgräsmarker. Här växer ÅGP-arterna fjädergräs, drakblomma och smalbladig lungört. Även arter som backsippa, backtimjan, toppjungfrulin, fältvädd, trollsmultron, åkervädd, aurorafjäril, humlerotfjäril, mindre blåvinge och silverblåvinge har noterats i området. Krisslor och blodnäva breder ut sig i hela området.

Bevarandemål:

Arealen av 6210 kalkgräsmarker ska vara minst 0,55 hektar. Området ska bevaras som en öppen hagmark med starka populationer av de hotade arterna fjädergräs, drakblomma och smalbladig lungört. Områdets skötsel ska anpassas kontinuerligt efter de senaste rönen från forskarvärlden som visar på bäst skötsel för karaktärsarterna fjädergräs, drakblomma och smalbladig lungört. Den norra och centrala delen av området ska anpassas efter fjädergräs, drakblomma och smalbladig lungört. Den södra delen ska ha mer blommande växter för att gynna fjärilar och vildbin. Inför en ny växtsäsong ska ingen skadlig ansamling av förna (t.ex. gammalt fjolårsgräs) finnas i området. Typiska och andra karaktäristiska arter samt andra naturligt förekommande arter ska finnas och föryngras sig. Krontäckningen av träd och buskar ska vara liten. Igenväxningsvegetation, vedartad eller örtartad, ska inte förekomma mer än i begränsad utsträckning. För naturtypen främmande eller invasiva arter ska inte förekomma. Typiska kärlväxter och fjärilsarter ska förekomma tämligen allmänt.

Engångsåtgärder:

- Stängsling av delar av området som behövs.
- Sandblottor får skapas för att gynna vildbin.
- Rökning av sly.
- Krisslor och blodnäva ska ryckas bort i den norra och centrala delen av området.
- Björkarna i den södra delen av området ska tas ner.

Underhållsåtgärder:

- Årligt bete när skötseln kräver detta.
- Årlig slåtter när skötseln kräver detta.
- Årligt efterbete när skötseln kräver det.
- Årlig fagning.
- Bränning vid behov.
- Underhållsröjning för att hålla efter igenväxningsvegetation och ohävdarter, vid behov.
- Ryckning av krisslor och blodnäva i norra och centrala delen, vid behov.
- Allmänt underhåll av stängslet.
- Eventuella sandblottor som skapas ska hållas öppna.
- Populationsförstärkande åtgärder för fjädergräs ska bedrivas till dess att det finns en dokumenterat stark population.
- Populationsförstärkande åtgärder för drakblomma och smalbladig lungört ska införas vid tecken på en nedåtgående trend i populationsstorlek. Detta ska sen fortgå tills dess att det finns en dokumenterat stark population av båda dessa arter.
- Årlig uppföljning av fjädergräs, drakblomma och smalbladig lungört.

4. Friluftsliv

Karta med informationsskylt finns i bilaga 3E.

Bevarandemål:

- Det ska finnas en väl underhållen informationsskylt som beskriver naturresevatet.

Engångsåtgärder:

- Ny informationsskylt ska sättas upp.

Informationstavlor ska sättas upp på de platser som är markerade på karta i bilaga 3E. Tavlorna ska utföras enligt svensk standard och naturvårdsverkets anvisningar ”Att skylta skyddad natur”. De ska bland annat innehålla karta över reservatet samt beskriva dess syfte, bevarandevärden och gällande föreskrifter för allmänheten. En engelsk text eller en engelsk sammanfattning ska finnas.

Underhållsåtgärder:

- Allmänt underhåll av informationsskylten.

Informationsanläggningar ska tillses regelbundet och underhållas vid behov av förvaltaren.

5. Gränsmarkering

Reservatets gräns ska märkas ut i fält. Gränsmarkeringar ska utföras enligt Naturvårdsverkets anvisningar ”Att skylta skyddad natur”.

6. Uppföljning

6.1 Dokumentation av skötselåtgärder

Skötselåtgärder som utförs i reservatet bör dokumenteras av den som utför åtgärden. Av dokumentationen bör framgå:

- åtgärd
- plats (skötselområde)
- kostnad
- tidpunkt
- utförare

Åtgärder av restaureringskaraktär bör dokumenteras med foto före och efter åtgärd.

6.2 Bevarandemål och gynnsamt tillstånd

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. I en särskild uppföljningsplan kommer målindikatorer att anges. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i skötselplanen uppfylls och att skötseln fungerar. Uppföljningen kommer vara en viktig hjälp för förvaltarens planering av skötselarbetet.

6.3 Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras när uppföljningen indikerar att det behövs.

7. Planerad förvaltning

Tabell 2. Sammanfattning och prioritering av skötselplanens åtgärder. Prioritering inom intervall 1–3 där 1 är högsta prioritet att genomföra.

Åtgärd	Skötselområde	När/intervall	Prioritet
Gränsmarkering	1	2018–2022	1
Anpassad skötsel	1	Årligen	1
Fagning	1	Årligen	1
Populationsförstärkande åtgärder	1	Vid behov	1
Uppföljning av fjädergräs, drakblomma och smalbladig lungört	1	Årligen	1
Bränning	1	Vid behov	2
Ryckning av blodnäva och krisslor	1	Vid behov	2
Nedtagning av björkar	1	2018–2024	2

Underhållsröjning	1	Vid behov	2
Underhåll av stängsel	1	Vid behov	2
Underhåll av skylt	1	Vid behov	3
Uppföljning av skötselåtgärd	1	Efter åtgärd	3

8. Referenser

Referenser specifikt för detta naturreservat

Artportalen (AP), <https://artportalen.se/>

Allmänna referenser

Artdatabanken 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

EU:s art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG) annex 2 och 4.

EU:s fågeldirektiv (direktiv 79/409/EEG) annex 1.

Finsberg, C. 2013. Skyddad natur i ett förändrat klimat. Grön infrastruktur i strandängar och ädellövmiljöer samt klimatanpassad skötsel av skyddad natur. Rapport 2013:74. Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Naturvårdsverket, 1987. Inventering av ängs- och hagmarker: handbok. Naturvårdsverket informerar, Statens Naturvårdsverk, Solna.

Naturvårdsverket, 2003. Att skylta skyddad natur. Naturvårdsverket, Stockholm.

Nitare, J. (red.), 2010. Signalarter - indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.

Påhlsson, L. (red.). 1998. Vegetationstyper i Norden. TemaNord 1998:510, Nordiska Ministerrådet, Köpenhamn.

Bilaga 3a

Tabell Arter

Tabell 1. Förekomst av

- rödlistade arter uppdelade enligt Artdatabankens kategorier: Nationellt utdöd (RE); Akut hotad (CR); Starkt hotad (EN); Sårbar (VU); Nära hotad (NT); Kunskapsbrist (DD), (Artdatabanken 2015)
- arter (ÅGP) som omfattas av Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för hotade arter
- arter (EU) som är listade i EU:s fågeldirektiv (direktiv 79/409/EEG) annex 1 och art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG) annex 2 och 4.
- källa/uppgiftslämnare.

Art	Kategori	Natura 2000-kod	Inventeringsdatum	Källa/Uppgiftslämnare
Kärlväxter				
Backklöver	NT		2016-06-08	AP
Backtimjan	NT		2017-10-19	AP
Drakblomma	EN, ÅGP		2017-10-19	AP
Fjädergräs	CR, ÅGP		2017-06-28	AP
Smalbladig lungört	EN, ÅGP		2016-04-20	AP
Trollsmultron	VU		2014-06-27	AP
Vanlig backsippa	VU		2009-04-25	AP
Rygggradslösa djur				
Humlerotfjäril	NT		2013-06-18	AP
Mindre blåvinge	NT		2013-06-18	AP
Praktnejlikfly	NT		2010-06-29	AP
Fåglar				
Backsvala	NT		2013-06-01	AP
Brushane	VU, EU	A151	2007-08-24	AP
Buskskvätta	NT		2011-07-07	AP
Fjällvråk	NT		2013-11-30	AP
Grönben	EU	A166	2012-06-12	AP
Gröngöling	NT		2017-05-01	AP
Gulsparr	VU		2017-05-01	AP
Hussvala	VU		2014-05-29	AP
Jorduggla	EU	A222	2012-03-25	AP
Kornknarr	NT, EU, ÅGP	A122	2010-06-24	AP
Kungsfågel	VU		2016-11-09	AP
Röd glada	EU	A074	2013-09-22	AP
Sparvuggla	EU	A217	2011-01-24	AP
Spillkråka	NT, EU	A236	2008-05-22	AP
Stare	VU		2008-04-08	AP
Storspov	NT		2012-04-21	AP
Sånglärka	NT		2012-03-24	AP
Sångsvan	EU	A038	2018-04-21	AP
Toppjungfrulin	VU		2012-06-27	AP
Tornseglare	VU		2014-05-26	AP
Trana	EU	A127	2012-03-24	AP
Ängspiplärka	NT		2017-05-01	AP

Tabell Naturtyper

Tabell 2: Markslag och naturtyper. Målarealerna är de som förväntas efter eventuella restaurerings- och skötselåtgärder.

¹ Inventering av ängs- och hagmarker (Naturvårdsverket 1987)

Markslag och Naturtyp	Areal år 2018 (ha)	Målareal (ha)
Naturbetesmark ¹ (betesmark på in-äga eller utmark):	0,6	0,6
Öppen hagmark	0,6	0,6

Tabell Natura2000 habitattyper

Tabell 3: Förekommande Natura 2000-habitat

Kod	Natura 2000-habitat	Areal år 2018 (ha)	Målareal (ha)
6210	Kalkgräsmarker	0,55	0,55

Bilaga 3b, Skötselområdeskarta
Naturreservatet Stipakullen Vartofta-Åsaka,
Falköpings kommun

0 10 20 30 Meter

Illustrationskarta till skötselplan för
naturreservatet Stipakullen Vartofta-Åsaka
Tillhör Länsstyrelsens skötselplan
dnr 512-30987-2018

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

 Skötselområden

Bilaga 3c, Naturtypskarta
Naturreservatet Stipakullen Vartofta-Åsaka,
Falköpings kommun

0 10 20 30 Meter

Illustrationskarta till skötselplan för
naturreservatet Stipakullen Vartofta-Åsaka
Tillhör Länsstyrelsens skötselplan
dnr 512-30987-2018

 Hagmark öppen
 Åker, vall

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Bilaga 3d, Natura 2000-naturtypskarta
Naturreservatet Stipakullen Vartofta-Åsaka,
Falköpings kommun

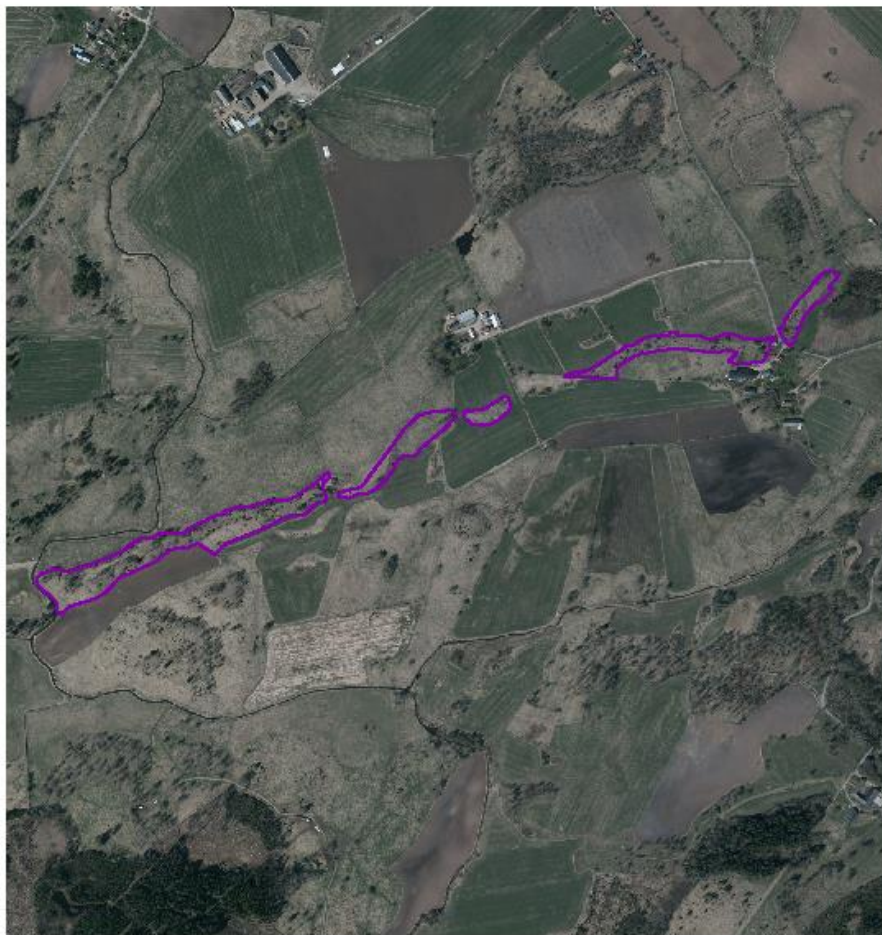

0 10 20 30 Meter

Illustrationskarta till skötselplan för
naturreservatet Stipakullen Vartofta-Åsaka
Tillhör Länsstyrelsens skötselplan
dnr 512-30987-2018

6210 - Kalkgräsmarker
Natura 2000-gräns

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Bilaga 3e, Natura 2000-gränskarta
Naturreservatet Stipakullen Vartofta-Åsaka,
Falköpings kommun

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

0 100 200 300 Meter

Illustrationskarta till skötselplan för
naturreservatet Stipakullen Vartofta-Åsaka
Tillhör Länsstyrelsens skötselplan
dnr 512-30987-2018

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Natura 2000-gräns, Stenhusgården-
Bondegården-Präst...

Bilaga 3f, Friluftslivskarta
Naturreservatet Stipakullen Vartofta-Åsaka,
Falköpings kommun

0 10 20 30 Meter

Illustrationskarta till skötselplan för
naturreservatet Stipakullen Vartofta-Åsaka
Tillhör Länsstyrelsens skötselplan
dnr 512-30987-2018

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

- Informationsskylt
- Stängselgenomgång
- Naturreservat